

POSTANOWIENIE

Dnia 19 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa M. K.
przeciwko G. Spółce Akcyjnej w W.
o premię,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2020 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt III APa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 4050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 19 grudnia 2018 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez pozwaną G. S.A. w W. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 28 maja 2018 r., zmienił ten wyrok w punktach: 1 lit. a), b) i c) oraz w punkcie 3 i oddalił powództwo M. K. o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego premii odroczonej za lata 2012-2013.

Powód M. K. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 19 grudnia 2018 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na

wynik sprawy, to jest art. 328 § 2 k.p.c., a także naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 65 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 8 k.p.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia oraz na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego.

Co do pierwszej z wymienionych przesłanek przedsądu skarżący podniósł, że zachodzi ona w zakresie, w jakim zarzuca on Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 65 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 8 k.p. Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, skarżący uzasadnił zaś potrzebą odpowiedzi na pytania: 1) czy w procesie wykładni art. 8 k.p. może być wykorzystany dorobek orzecniczy i doktrynalny dotyczący wykładni art. 5 k.c., mimo że wymienione regulacje z zakresu tzw. „prawa sędziowskiego” zostały zamieszczone w odrębnych kodeksach, a ponadto art. 300 k.p. zezwala na odpowiednie stosowanie do stosunku pracy przepisów Kodeksu cywilnego, jeżeli nie zostały one unormowane przepisami prawa pracy i jeżeli nie są one sprzeczne z zasadami prawa pracy? 2) czy w procesie interpretacji treści umowy o pracę na podstawie art. 65 k.c. w związku z art. 300 k.p. Sąd ma prawo swobodnie odstąpić od utrwalonych reguł wykładni dotyczących znaczenia użytego w umowie spójnika „oraz”, powołując się na kontekst sytuacyjny, a także logikę i sens całego zapisu, także w przypadku, gdy podlegający wykładni fragment umowy dotyczy wypłaty wynagrodzenia za pracę?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej

jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada także przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona wówczas, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002, nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491 538). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą

zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Z kolei powołanie się przez skarżącego na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego wymaga od niego sformułowania tego oraz przedstawienia argumentów prawnych, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNP 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02 LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącego o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Przede wszystkim Sąd Najwyższy zauważa, że skarżący wiąże oczywistą zasadność skargi kasacyjnej z występowaniem istotnego zagadnienia prawnego, odnosząc obie te przesłanki przedsądu do tych samych przepisów prawa materialnego. Tymczasem już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałyby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

Niezależnie od tych mankamentów Sąd Najwyższy stwierdza także, że skarżący w ogóle nie uzasadnia, w czym upatruje tak istotnej obrazy powołanych przez siebie przepisów prawa materialnego, która mogłaby zostać uznana za postać kwalifikowaną, to jest widoczną *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej. W ramach oceny, czy skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność, nie jest natomiast rzeczą Sądu Najwyższego doszukiwanie się w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych argumentacji mającej wykazać istnienie tej przesłanki przedsądu, ponieważ na tym etapie postępowania podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie nie podlegają jeszcze badaniu (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II UK 274/09, LEX nr 585794). Wynika to stąd, że na tym etapie przedmiotem badania dokonywanego przez Sąd Najwyższy jest jedynie to, czy wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazuje i wykazuje choć jedną z podstaw

(przesłanek) przedsądu wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Podstawy kasacyjne stanowią zaś odrębny od przesłanek przedsądu element skargi, w związku z czym nie zastępują one (ani ich uzasadnienie) i nie mogą zastąpić przesłanek przedsądu. Innymi słowy, podstawy kasacyjne podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Odnosząc się z kolei do sformułowanych przez skarżącego pytań, nazwanych przez niego istotnym zagadnieniem prawnym, Sąd Najwyższy stanowczo stwierdza, że twierdząca odpowiedź na pierwsze z nich jest oczywista, co musi powodować, że tak skonstruowane pytanie nie może zostać uznane za istotne zagadnienie prawne. Odpowiedź na to pytanie wynika już choćby z tego, że art. 5 k.c. oraz art. 8 k.p. mają identyczną treść, a jedyna różnica pomiędzy tymi przepisami polega na tym, że art. 5 k.c. znajdzie zastosowanie w stosunkach cywilnych regulowanych przepisami Kodeksu cywilnego, zaś art. 8 k.p., ze względu na jego usytuowanie, dotyczy wprost stosunków pracy. Oba te przepisy odwołują się wszakże do tych samych klauzul generalnych, a przewidziana w art. 8 k.p. konstrukcja nadużycia prawa została przeniesiona do Kodeksu pracy z Kodeksu cywilnego. Jak się przy tym zdaje, skarżący również nie ma wątpliwości w opisanym zakresie, uznaje tylko, choć tego nie wyjaśnia, że w przypadku twierdzącej odpowiedzi na postawione przez niego pytanie Sąd drugiej instancji nie był uprawniony do odmowy przyznania skarżącemu spornej premii, gdyż powołał się „jedynie na ogólne stwierdzenie zarzucające mu naruszenie zasad współżycia społecznego, bez przeprowadzenia postępowania dowodowego w tym zakresie i bez przywołania dostatecznych dowodów na poparcie tej tezy”. Stwierdzając powyższe, skarżący nie dostrzega jednak, że w istocie pod pozorem wytknięcia naruszenia przepisu prawa materialnego podejmuje niedopuszczalną w postępowaniu kasacyjnym próbę podważenia ustaleń faktycznych stanowiących podstawę (jedną z podstaw) zaskarżonego wyroku, skoro w myśl art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, a zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że w przypadku poddania skargi merytorycznemu rozpoznaniu, musiałby

uwzględnić te ustalenia przy rozpatrywaniu podniesionych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Sąd Najwyższy zauważa wreszcie i to, że zastosowanie normy art. 8 k.p. w sprawie mieści się w granicach swobodnego uznania sędziowskiego, po uwzględnieniu całokształtu okoliczności faktycznych sprawy. Sfera ta w ramach postępowania kasacyjnego może natomiast podlegać kontroli tylko w przypadku szczególnie rażącego i oczywistego naruszenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 lipca 1970 r., III PRN 39/70, OSNCP 1971 nr 3, poz. 53, PiP 1972 nr 10, s. 170 z glosą K. Piaseckiego; z dnia 15 września 1999 r., III CKN 339/98, OSNC 2000 Nr 3, poz. 58, OSP 2000 nr 4, poz. 66 z glosą A. Szpunara; z dnia 4 lipca 2002 r., II CKN 837/00, LexPolonica nr 376352 oraz z dnia 30 października 2003 r., IV CK 151/02, LexPolonica nr 1630441; z dnia 9 lutego 2007 r., I BP 15/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 92 oraz z dnia 22 lipca 2009 r., I PK 48/09, LEX nr 529757). Takich naruszeń skarżący jednak nie wykazuje w ocenianym wniosku.

W ocenie Sądu Najwyższego, nie może być uznane za istotne zagadnienie prawne również drugie pytanie sformułowane przez skarżącego. Zasadza się ono bowiem sprzecznym z powszechnie przyjętymi zasadami wykładni oświadczeń woli założeniu, że mogą być one interpretowane tylko z zastosowaniem reguł gramatycznych. Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalony należy uznać pogląd, zgodnie z którym wykładnia umów, do której znajdują zastosowanie dyrektywy interpretacyjne zawarte w art. 65 k.c., jest dokonywana kolejno na trzech płaszczyznach: ustalenia literalnego brzmienia umowy, ustalenia treści oświadczeń woli przy zastosowaniu reguł określonych w art. 65 § 1 k.c. oraz ustalenia sensu złożonych oświadczeń woli przez odwołanie się do zgodnego zamiaru stron i celu umowy. Na tle art. 65 k.c. przyjmuje się więc kombinowaną metodę wykładni, która w przypadku oświadczeń woli składanych innej osobie, przyznaje pierwszeństwo temu znaczeniu oświadczenia, jakie rzeczywiście nadawały mu obie strony w chwili jego złożenia. Ten sens oświadczenia woli uznaje się za wiążący. Priorytet stosowania wykładni subiektywnej wynika zaś z art. 65 § 2 k.c. Jeżeli okaże się, że strony nie przyjmowały tego samego znaczenia oświadczenia woli konieczne jest przejście do wykładni obiektywnej, tj. ustalenia właściwego sensu oświadczenia woli na podstawie przypisania normatywnego,

czyli tak jak adresat oświadczenia woli rozumiał to oświadczenie lub powinien je rozumieć. Decydujący jest tu więc punkt widzenia odbiorcy oświadczenia, dokonującego z należytą starannością zabiegów interpretacyjnych zmierzających do odtworzenia treści myślowych podmiotu składającego oświadczenie. W przypadku oświadczenia ujętego w formie pisemnej, sens oświadczeń woli ustala się wszakże na podstawie wykładni tekstu dokumentu. Podstawową rolę grają tu językowe normy znaczeniowe, ale także kontekst i związki znaczeniowe poszczególnych postanowień w świetle całości postanowień umownych (kontekst umowny). Tekst nie stanowi przy tym wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń, lecz konieczne jest również zrekonstruowanie, na podstawie przedstawionych przez strony dowodów, zgodnego zamiaru i celu stron, a zatem ustalenie tego, do czego strony dążyły dokonując określonej czynności prawnej; znaczenie mają tu okoliczności faktyczne, w których umowę uzgadniano i zawarto, a także zachowanie stron umowy przed i po jej sfinalizowaniu, w tym zachowania polegające na jej wykonywaniu, zwłaszcza w sytuacji, w której nie doszło jeszcze do sporu (por. pośród wielu wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2020 r., I CSK 380/18, LEX nr 2783276).

Lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował taki właśnie kierunek wykładni art. 65 k.c., przyjmując go za podstawę oceny istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy postanowień łączącej strony umowy o pracę, w konsekwencji tego za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Wymaga zaś podkreślenia, że w orzecnictwie Sądu Najwyższego również utrwalony jest pogląd, w myśl którego ustalenie treści oświadczenia woli należy do ustaleń faktycznych i wchodzi w zakres podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu, a uchybienia w tym zakresie mogą być - z ograniczeniami przewidzianymi w art. 398³ § 3 k.p.c. i art. 398¹³ § 2 k.p.c. - wykazywane w jedynie ramach podstawy przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie wystarczy więc zarzut naruszenia art. 65 k.c. oraz twierdzenie, że wola stron umowy była inna niż ustalono, gdy nie zostały podważone ustalenia, na podstawie których stwierdzono taką wolę stron (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 175/05, LEX nr 424367; z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, LEX nr 786372; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr

1163333; z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 405/13, LEX nr 1480316). Ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji, jak wynika z pisemnych motywów zaskarżonego wyroku, są natomiast takie, że przy uwzględnieniu logiki i sensu całego zapisu oraz kontekstu sytuacyjnego sporny § 6 ust. 10 umowy zawierał dwa niezależne od siebie zdania współrzędne, a użyty tam funktor koniunkcji „oraz” miał jedynie na celu enumeratywne wypunktowanie sytuacji, w których dochodzi do odmowy wypłaty premii lub obniżenia jej wysokości w przypadku decyzji o jej wypłacie.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż skarżący nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 2 w związku z § 9 ust. 1 pkt 2 i § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, orzekł jak w sentencji postanowienia.